

H. DE CLERQ

HAVRE
TEGEN
VLAENDEWEN

III
43160
B

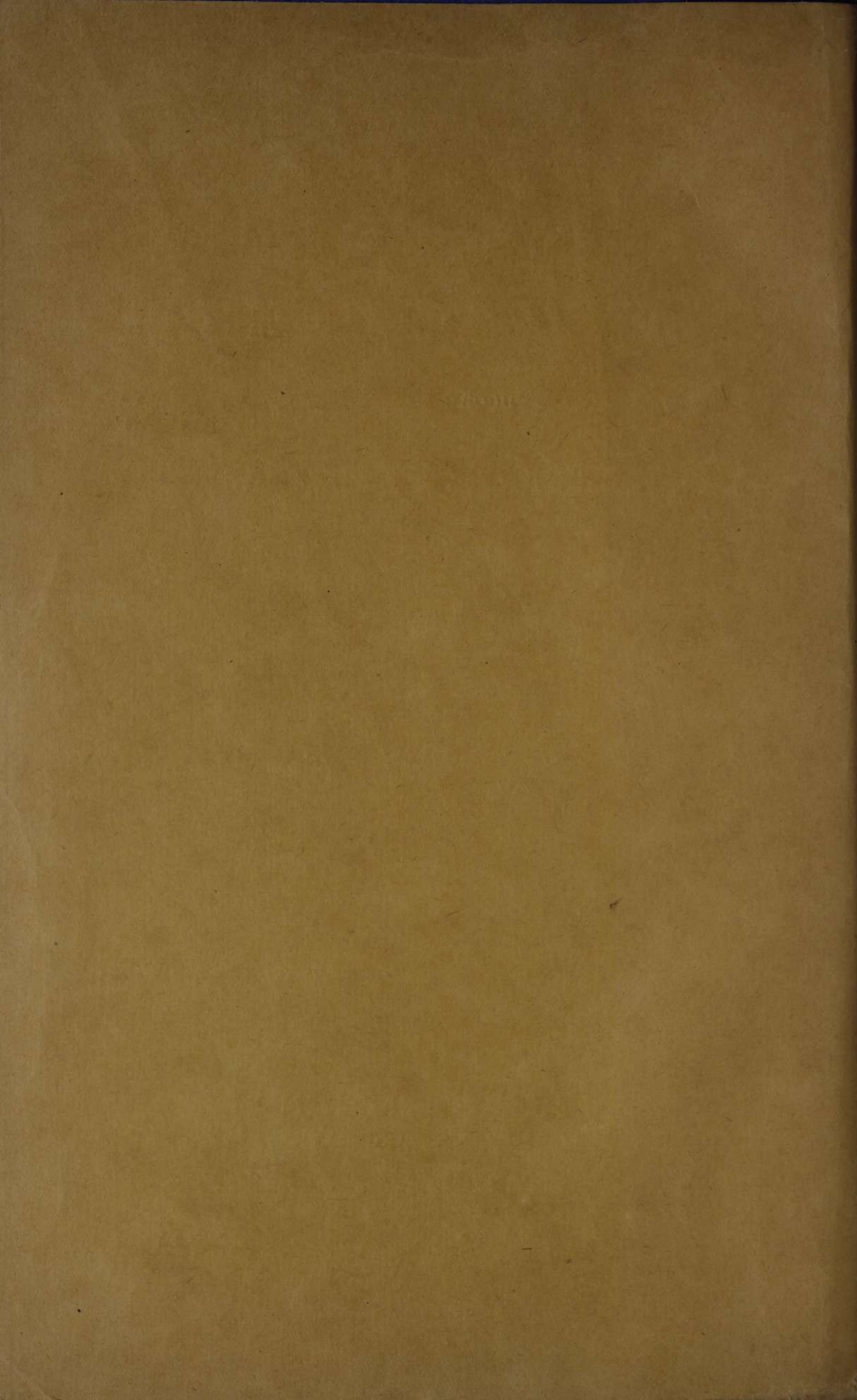
HAVERE
TEGEN VLAENDEREN

DOOR

Dr. RENÉ DE CLERCQ.

DIETSCHÉ STEMMEN
OUDE GRACHT T. Z. 23, UTRECHT
1916

III
43.160
B

HAVERE TEGEN VLAENDEREN

DOOR

DR. RENÉ DE CLERCQ.

DIETSCHÉ STEMMEN.
OUDEGRACHT T.Z. 23, UTRECHT
1916.

VERSCHENEN IN DIETSCHÉ STEMME,
TIJDSCHRIFT VOOR NEDERLANDSCHE STAMBELANGEN,
EERSTE JAARGANG, NUMMERS 2, 3 EN 4
(DECEMBER 1915, JANUARI, FEBRUARI 1916).

De Koninklijke hand heeft ons geslagen; ridders zijn wij voor al ons Volk.....

Geen bitterheid, geen wrok vervult me, maar een donkere vreugd die straks tot zuiver blijheid op zal klaren.

In de Majellastichting, hier in het dorp, ligt mijn vrouw voor de tweede maal geopereerd, moedig ook zij, hoopvol, lachend. Onze kinderen zijn uitbesteed bij brave lieden. Alleen in ons Bussumer huisje waar de Leeuwendvlag bewaard ligt, tot wanneer? denk ik en arbeid.

Ons arme land is in rouw, Vlaanderen dubbel bedreigd en bedrukt, het Vorstelijk Huis op ons laatste vrijgebleven stuk grondgebied lijdt, strijdt en wacht.

Koning Albert.....

Hoe kon die groote Germaan, de edele, rechtvaardige, mij treffen die, kampend voor de rechtvaardigheid, naar zijn voorbeeld edel en groot wil wezen, om het Volk en om Hem? Hoe kon Hij, geslagen zijnde, slaan? Hoe kon Hij trappen wie Hem in luide liederen hulde bracht? Hoe kon Hij met den rug van zijn hand Vlaanderen afweren, het trouwe, dat Hem dient?

Alwie mijn harte kent weet: geen bitterheid vervult me.

Ook dezen harden dag meende ik hooghartig mijne vijanden voorbij te gaan, zoodat degenen die belasterend, verdachtmakend, hoopten me toch eenmaal te raken met het slijk van hun ziel, weer zouden beschaamd wegzinken bij het trotsche zwijgen der altijd zegepralende eerlijkheid, doch terwille van mijn eenvoudige, goede, dappere vrouw, terwille van ons geschandvlekt en gebroodroofd jonge kroost, dat eerst hier, in de eigen duurzame taal, een volledig natuurlijke opvoeding ontvangt, waarvan het in zijn geboorteland, helaas, zoolang

verstooten bleef, terwille van mijn talrijke kloeke vrienden benoorden en bezuiden den Moerdijk die vertrouwen op mijn woord en bouwen op mijn daad, terwille van elken echten Vlaming, van elken echten Belg die zijn land liefheeft, terwille van mijn Koning, ja, mijn Koning vooral, wien ik alles opofferen wil, behalve Vlaanderen, moet ik, nopens de toedracht dezer betreuenswaardige gebeurtenis, de openbare opinie te woord staan en getuigenis afleggen voor de Vierschaar der Eere.

Ik zal het doen eenvoudig en oprecht, zakelijk, toestanden schetsend, feiten verhalend, gesprekken weergevend, bewijsstukken voorhoudend, trachtend daarbij, uit menschenliefde, zooveel mogelijk te sparen wie en wat gespaard worden kan, doch waar het niet anders mag, zal ik, om de waarheid zelve en de heilige zaak van het volk, in billijkheid onverbiddeijk, sluiers scheuren, wonden blootleggen, in het licht stellen duistere dingen en duistere menschen.

Groote twaalf jaar ben ik in Belgischen staatsdienst, sinds een tiental jaren leeraar aan het Koninklijk Athenæum te Gent. Op eersten December 1914, bij de stichting der Belgische school te Amsterdam, werd ik er door toedoen van den heer Alberic De Swarte, aangeduid om het onderwijs te geven in de Germaansche talen.

Insgelijks met den heer De Swarte, de heeren Cyriel Buysse, Mr. Eggen, Dr. A. Jacob, Mr. J. Hoste junior, en A. De Ridder, werd ik medestichter en van dien tijd af bleef ik mederedacteur aan „De Vlaamsche Stem”, het thans nog in Nederland verschijnend dagblad, waarover in liefde en haat zooveel is geschreven en gesproken, en dat we hopen eenmaal triomfantelijk meê te voeren naar ons vaderland.

Als voorzitter van het comité der Belgische school te Amsterdam, en als hoofdsteller van het Vlaamschgezind Belgische dagblad heeft de heer De Swarte zich, onbetwistbaar, zeer verdienstelijk gemaakt. Persoonlijk blijf ik hem erkentelijk om mijn benoeming aan de Belgische school, al heeft die benoeming inderdaad geleid tot mijn afzetting als leeraar te Gent. Wanneer ik straks, in mijn betoog, genoodzaakt word minder aangename dingen van dezen mijn landgenoot te zeggen, bedenke men dat ik niet zonder pijn en weemoed daartoe overga. Weeke dankbaarheid echter zal me geen afbreuk doen plegen aan den geest der waarheid, in een harden

tijd als deze, waar het geldt de redding of den ondergang van België, mijn vadergrond, van het Vlaamsch, mijn moedertaal. Zelf aan den lijve ondervind ik dat wie strijden wil zich blootgeeft; en zóo moet het wel wezen ook.

Doch ik ijl de feiten voor.

In het mooie, jeugdig frissche dagblad werd aanvankelijk schier uitsluitend gestreefd naar de vrijmaking van België's grondgebied. De strijd om de moedertaal, tijdelijk opgeheven om de eendracht, glom slechts even vaag en vlugjes door, op een ver achterplan. Van de Franschgestelde bladen verschilde de Vlaamsche Stem destijds bijna alleenlijk door de taal, een beteren stijl, en één strenggehouden meerwaardigen toon. Doch ook door iets anders. De Franschbelgische bladen, zonder uitzondering, randden niet slechts den staat Duitschland aan, maar in één adem mede den Duitscher als mensch, mitsgaders alle Germanen, wier naam ze tot een scheldwoord doemden, vergetend daarbij dat de Skandinaviërs, de Noord-Amerikanen, de Engelschen, de Nederlanders, ja, de meerderheid der Belgen, tot hun dapperen Koning en zijn allerbeminnenswaardige gemalin toe, tot dit als verfoeilijk uitgekreten ras behooren. Daarbij werden stelselmatig de beste Vlamingen, zonder eenigen grond, landverraders geheeten, gehoond en bedreigd. Hoog en laag weerklonk het dat België na den oorlog niet langer tweetalig maar Latijnsch zou wezen of ophouden te bestaan. Er werd door officieuse geschriften en officieele personen voorspeld dat men ten gunste onzer Zuiderburen de Belgische neutraliteit, wier schending ons de sympathie van de heele wereld had verzekerd, opgeven zoude; dat we in de toekomst niet zoozeer garanten als bondgenooten behoefden; dat België deel moest uitmaken van de Latijnsche unie; kortom dat Vlaanderen maar edelmoedig zijn bloed te vergieten had om daarna ergens in een vergetelhoek een zachten dood te sterven.

Dit alles gebeurde zonder de minste afkeuring vanwege de regeering. Kamerleden, ministerieelen en titelvoerende ministers laadden schuld op zich. Zelfs in Nederland, het broederlijk stamverwante, voelden we den druk van Walen en Franschgezinden zwaar op ons.

Eenigerwijze hebben we aldus onzen vijanden te danken dat wij ons weer bekommerden om een te lang verwaarloosden duurzamen plicht. Zij zelf dwongen ons opnieuw te ijveren voor ons Vlaamsche recht, wilden we, als volk, na al onze

opofferingen, in den geweldigen tijdstroom niet verloren gaan.

Van alle kanten door een eigenste gevoel tot elkander gedreven, staken Vlamingen hun hoofden bijeen, vergaderden en beraadslaagden, eerst te Amsterdam, vervolgens in den Haag. Grootendeels bestond, althans de eerste bijeenkomst, uit vrije mannen die uit zichzelf den goeden weg wilden kiezen en opgaan. Eén echter scheen mandaat te hebben of te willen hebben, in elk geval gedroeg zich volmaakt alsof hij er een had. Zijn oogen schitterden als die van een hooger sferen doorzwevend geest en een Haveregeur straalde van hem uit die machtig aantrok en bedwelmde. Door mooie, plechtige, zware woorden en gebaren trachtte hij belovend, vleierend, dreigend, de medeleden ter vergadering dermate te omdoezelen dat ze zich tevreden zouden stellen met eene zoo klein zoo dun mogelijke daad, een schijn van daad. Terzelfdertijd, alsof hij van dan af bevroedde voor wat moeilijkheden iemand moet komen te staan die twee heeren wil dienen, Havere en Vlaanderen, drong hij telkens aan op de striktste geheimhouding.

Op beide vergaderingen heeft Dr. A. Jacob, door zijn diep historisch inzicht, zijn scherpen tegelijk analytischen en synthetischen zin en vooral door de vastheid van zijn doorsnijdend kranig woord de angstvallig-ervarenen, uit den gemakkelijken tijd van klankenpraal en schijnkracht, letterlijk verbaasd en verbijsterd.

Te Amsterdam werd besloten iets te doen. De lauwe leider, dien ik zooeven bedoelde en straks noemen zal, volleerd in kleinpolitieke listigheid en dragend om zijn hoofd den nimbus van het toekomstig ministerieele, zou bij de gauw toegeevenden weten te bewerken dat dit iets minder dan weinig werd; en eer hij voor goed de belangen eener eenzijdige Franschaanbiddende regeering zou stellen boven de belangen van het algeheele Vlaamsche volk, poogde hij, daar niet iedereen bereid was hem in zijn bedekten terugtocht te volgen, een scheuring te verwekken in het strijdend vlaamschgezinde leger, dat hij thans, in koelen bloede, verlaten heeft. Was dit zijn last, hij heeft hem gewetensvol vervuld en loon verdiend. Van die vergaderingen en het niets manifesterend manifest waartoe zij het aanzijn gaven, spreek ik, te gepaste ure, meer

De „Vlaamsche Stem” toch kweet in die dagen flink en sterk haar nieuwen plicht totdat, na den liberalen Mr. Julius Hoste Jr., ook de socialist Mr. Alberic De Swarte onder den noodlottigen

invloed geraakte van den Haveriaanschen woordvoerder, die in de tweede plaats regeeringsbode, in de derde katholiek, in de vierde Vlaming en in de eerste Mr. Frans van Cauwelaert is.

Het intensief gebeurende in besloten doch gespannen kring dreef snel tot uitwerkselen naar buiten.

Op het vermaard geworden elfde Juli-feest in het Brediusbosch te Bussum, waar vóór duizenden en nog duizenden, bij geestdriftig gezang, het rechteischend Vlaamsche woord zoo dapper had geklonken, hadden meester De Swarte en ik de eer, namens de vergaderde Vlamingen, aan zijn Majesteit Koning Albert, het volgende telegram te sturen:

Koning Albert,
De Panne.

Vlamingen en Nederlanders, in duizendtallen te Bussum vereenigd, herdenkend in de Guldensporenzege den eersten grondslag van Vlaanderens en België's onafhankelijkheid, brengen hun huldegroet aan Uwe Majesteit en vertrouwen in Haar wijs beleid om het zelfstandige Vlaanderen in het onafhankelijke België te vrijwaren.

Namens ‚de Vlaamsche Stem’,
De Swarte,
De Clercq.

Hierin werd duidelijk gevraagd om Zelfbestuur, naar het woord van Alberic De Swarte, het eenig Redmiddel voor ons kwijnende Volk.

Tot antwoord ontvingen we dit:

De Heeren De Swarte en De Clercq,
Redactie van de Vlaamsche Stem, Amsterdam.

De Koning heeft kennis genomen van uw telegram en bedankt U om de gevoelens van toewijding die gij hem uitdrukt. Zijne Majesteit meent dat 's lands wettelijke overheden zullen, wanneer de natie de vrije uitoefening harer souvereiniteit zal heroverd hebben, al de maatregelen nemen bestemd om de verzuchtingen en de belangen van zijn volk te vrijwaren. Ondertusschen doet de Koning een dringend beroep op al de

Belgen opdat zij voor den vijand, geen ander doel noch andere bekommernis zouden hebben dan de vrijmaking van het grondgebied.

(w.g.) Ingenbleek, *Secretaris*.

Dit bediedde, ondanks den zeer beleefden, eenigszins tege-
moetkomenden toon, zooveel als: Vlamingen, vecht en zwijgt.

De heer De Swarte, die naast zijn bekende artikels „Diagnosis” en „het Redmiddel” ook geschreven had „Spreeken is Plicht” begreep het uitstekend, en zwichtend voor den druk der fransch-belgische pers en den rampzaligen invloed van Frans van Cauwelaert, die spijs veel en alles nog beweren wil de Vlaamsche zaak voor te staan, trok hij zich met flauw Verweer en Verder Verweer, heel voorzichtig, heel deemoedig, en voor iemand van zijn gezag en verdienste, waarlijk deerniswekkend uit den strijd terug.¹⁾

Meester Alberic De Swarte is een uiterst begaafd, prachtig sprekend, degelijk schrijvend, zeer gevoelige man, van wien ten bate van het Vlaamsche volk een groote kracht zoude uitgaan, indien hij niet een zwakkeling was.

Op 16 Augustus trad hij af als hoofdredacteur van de „Vlaamsche Stem” waarvan de leiding werd toevertrouwd aan Dr. A. Jacob en mij.

Verkoos de heer De Swarte zijn flamingantisme te laten rusten tot bekwamer, dat is, tot veiliger tijd, menschelijk gesproken is het zijn recht. Wij echter meenden dat vóór het gevaar, dat Vlaanderen bedreigde, spreken plicht bleef, dat het licht op den berg moet gesteld worden, het recht te aller ure verdedigd, en stuurden met vast roer het ons toevertrouwde schip voort in dezelfde radicale richting, welke onze voormalige hoofdredacteur, in zijn Julizonnedagen van klaarbewuste overtuiging, er aan gegeven had.

De heer De Swarte, bang gemaakt door bange of sluwe menschen, verliet ons, niet zonder spijt en een zonderlingen wrevel om eigen durfloosheid. Heengaande waarschuwde hij mij: „De Clercq, gij hebt het goed voor, uwe inzichten zijn zuiver. Mijne overtuiging is dat ge gelijk hebt. Doch denk om uw vrouw en uw kinderen. Wat zult gij later doen, in België?”

¹⁾ Tot *Verweer* en *Verder Verweer*, titels van De Swartes artikels, na het Bussumer feest.

Ik antwoordde dat die vrees me voorbarig en ijdel toescheen; overigens, dat ik voor niets noch niemand achteruitweek en in tijd van nood, nog meer mijn behoeften inkrimpen en werken kon.

De heer Alberic De Swarte is advokaat; ik staatsambtenaar. Hij stond vrij voor de wereld, ik gebonden. Doch waarlijk de gedachte dat er iemand om eerlijk ijveren voor België en Vlaanderen, gevaar dreigen zou vanwege de Regeering, was mij vreemd en ver.

Niet lang echter zou ik in dien waan verkeerem.

Het Bussumerfeest en de redactieverandering in „de Vlaamsche Stem” werden druk besproken. Men voelde dat men voor een kracht stond die, ongewoon te wijken, vooruitrukken wou. Eenerzijds juichte men dapper toe; anderzijds werd gelogen, gescholden, gelasterd; elders weer geveleid, beloofd, bedreigd.

Reeds op 30 Juli, terstond na de De Swartes roemlooze bekeering, en vóór de crisis op „de Stem” was me van den heer Van Cauwelaert een schrijven geworden, waaruit ik letterlijk citeer:

's-Gravenhage, 30 Juli 1915.

Waarde De Clercq.

.....

Ik heb dezer dagen dikwijls aan u gedacht. Ik ben een oprecht bewonderaar van Uw dichterswerk en gij weet dat ik mij nooit onbetuigd heb gelaten wanneer ik Vlamingen bijstaan kon met mijn invloed. Mijn sympathie laat mij niet toe te verzwijgen dat ik soms bezorgd ben dat ongewenschte aandrang van gevaarlijke vrienden of de onverantwoordelijke aanval van Franschgezinde schrijvelaars u tot onvoorzichtige uitlatingen zouden kunnen brengen.

Gij weet echter hoe, in deze treurige tijden, het minste woord, dat door een Vlaming minder tijdig gesproken kan zijn, onmiddellijk wordt opgeblazen tot een vreeselijke gebeurtenis. En het zou mij innig leed doen, indien gij, van wien wij voor onze Vlaamsche letterkunde zooveel hebben te verwachten *en die ook als huisvader uwe zorgen en verantwoordelijkheid hebt op deze wijze in uwe toekomst eenige schade moest ondervinden.*¹⁾

Met mijn oprechte genegen gevoelens

Uw dw.

Frans van Cauwelaert.

¹⁾ De cursiveering is van mij.

Dit leek op het eerste zicht een minzame vriendenraad; maar! Ik kende den ministerieel geworden jongen staatsman tamelijk goed, wist wat zijn woord beduiden wou. Als Vlaming had ik hem leeren mistrouwen tijdens de jammerlijke besprekingen in de Kamer aangaande de school- en de legerwet, toen hij, uit eigenbelang zoozeer als uit partijbelang, de bijna zegevierende volkszaak verried. Op het Koningsfeest in den Haag had hij mij, toen ik, bij het voordragen van den Vlaamschen Leeuw, de eerste eerbiedig rechtstond, aangemaand dat ik weer zitten zou, bewarend van dit fierste onzer nationale liederen dat het niet officieel zou wezen. Als dan iedereen toch, tot minister Pouillet toe, oprijzen ging, deed hij mede, natuurlijk. Hij was de steller van het reeds gemelde, om zijn lauweheid en flauweheid beroemde manifest der halfvlamingen, dat in Vlaanderen, tot luttel eer der enkele onderteekenaars, zoo spoedig en zonder de minste plechtigheid begraven werd. Hij, de bedachtzame, ervarene uit het land der leelijkheid, zooals hij zelf de kleurpolitiek doopte op den heugelijken dag der Hugo Verriestviering te Ingoyghem, had mij, den arge-looze, onbedrevene, uit het land der schoonheid, tot mede-onderteekenen willen aanlokken. Ik was dus ook ditmaal op mijn hoede voor hem, en eer ik den brief opentrok, zegde ik tot mijn vrouw: beloven, vleien, dreigen, meer niet. En zoo was het. Dit pochen op invloed dien ik nooit had ondergaan, die belofte van bijstand aan iemand die hem nooit had onder-vonden of ingeroepen, die looze sympathie die van streelen overging tot dreigen, die indringerigheid gepaard met die verwaandheid, kortom dit voorbeeld van onderhands werkend klein briefje, waarvan deze schijn-groote het geheim bezit, had slechts geholpen om mij het laatste geloof in zijn leiderschap te doen verliezen. Doch nog eens, aan ongewone en onge-wettigde bemoeiingen van hoogerhand dacht ik niet.

Zonder dralen ging ik met Dr. A. Jacob, Prof. J. De Cock, Dr. Brulez en andere Vlamingen den goeden kamp aan, en, dicht saamhoudend, zetten we dien onverpoosd voort zonder ons ook maar een stonde te bekreunen om het razen van lage perslui, voor wier namen mijn zwarte inkt te rein is, en die evenals zekere insecten schijnen geschapen om op afval te azen, te wemelen, te gonzen en kleine steken toe te brengen die niemand zeer doen. Kennissen, de meeste met de ver-ontwaardiging der vriendschap, andere met moeilijk verholten

leedvermaak, hebben me verteld hoe er overal tegen mij werd gelasterd, gescholden, gedreigd. Het kan zijn, aanvallen van dien aard laat ik in den regel ongelezen, en steeds onbeantwoord. Ik heb andere zorg. Alleen wanneer het insectengedoe wat fel wordt en mij verhindert schoone dingen te zien en te hooren, schud ik eens flink mijn schouders en mijn kop en stap verder. Het schijnt dat een dier heerschappen, wien ik ook dáarom geen kwaad hart toedragen kan omdat ik hem niet kennen wil, het zoo bont maakte dat hij mij aan een moordenaar vergeleek tegen wien het parket op staanden voet ingrijpen moest. Zoo erg zal de bedoeling wel niet geweest zijn, aangezien het ten slotte den schijn heeft alsof ik niet een moordenaar maar een vermoorde zou wezen. Zondank, een vermoorde die nog leeft en zijn kinderen nog lang het brood hoopt voor te breken dat hun vader, vrij en eerlijk, verdient. In mijn zonnesterk zomersch leven heb ik al meer muggen weggerookt, en dacht: laat brommen, kan geen kwaad.

Doch bij de muggen waren ook wespen, met giftigen straal.

Dat er werkelijk iets ernstigs tegen mij broeide bleek alda in mijn naaste omgeving. Om allerlei deugdelijke redenen had het Comité der Belgische school de vacantie ingekort en reeds einde Augustus leeraars en leerlingen weer gezellig saamgebracht in de lokalen der Van Ostadestraat, waarin het gastvrije Amsterdam aan de uitgeweken kleinen, naast de eigen stads-kinderen, ruimte en gerief had gegund.

Ons kinderen van België
 Trof de oorlog al te zeer.
 Wij hadden noch school noch boekje
 Noch eigen huis noch hoekje,
 Noch kameraadjes meer.

Gij, kinderen van Nederland,
 Begaan met onze smart,
 Deedt al wat kinderen kunnen
 Door ons een plaatsje te gunnen.
 In uw stad, in uw school, in uw hart!...

Alas, the time! Mijn simpel liedje trilt misschien nog langs de koude muren of in een warm kinderhart.....

Over de inrichting van ons klein Amsterdamsch-Belgisch

Athenaeum, het comité bestaande uit Nederlandsche en Belgische heeren, mijn collega's, de leerlingen, zoowel Walen als Vlamingen, had ik niet te klagen. We waren aangenaam bijeen; er werd ijverig gewerkt; minder dan in het vaderland zullen er deze kinderen niet geleerd hebben. Alleen drukte mij ook hier in Nederland de Belgische geest der tweetaligheid bij de opvoeding, waarbij zooveel tijd en inspanning nutteloos worden verspild, en het Vlaamsch, ook al wil men onpartijdig elke taal haar recht toekennen, in de praktijk steeds in de schaduw wordt gesteld. Spraken de heeren van het comité, het onderwyzend personeel en, natuurlijk onnatuurlijk, de leerlingen mede, meestal en bij voorkeur Fransch, mij liet men gerust mijn Vlaamsche gangen gaan. Wel had men de mij opgedragen Duitsche lessen, ondanks het wettelijk gebruik in België, facultatief gesteld; doch die maatregel gold geenszins den leeraar, wat ten overvloed hieruit blijkt, dat alle leerlingen, op een paar uitzonderingen na, den leergang bijwoonden.

Onmiddellijk echter na de redactieverandering in „de Vlaamsche Stem” werd ik gewaar dat ik op de school niet langer gegeerd maar geduld werd. Zeker, mijn collega's leken me niet vijandig gezind, de kinderen bleven even minzaam, maar de Belgische heeren van het comité, keken me met kwade oogen aan, groetten me niet en richtten me voortaan het woord toe in het Fransch. Ook werd het getal der Duitsche lessen verminderd, alleenlijk omdat ik met dien leergang belast was; zelfs Nederlandsche uren wou men afgeschaft. Toen ik mij daar heftig tegen verzette bleef dit ongedaan. Volgens de leden van het comité moet ik niet alleen gezondigd hebben tegen den geest van het verfranschte Belgisch onderwijs, maar ook, tegen hun voorzitter, den heer Alberic De Swarte, dien ik niet gevolgd had bij zijn retraite uit „de Vlaamsche Stem” en den Vlaamschen Strijd. Dubbel ondankbaar had ik, om het theatraal wreed genoeg te zeggen, zijn troon overweldigd, zijn kind ontroofd.

Onbetwistbaar is sinds de maand September het leven op de Belgische school al meer en meer verfranscht geworden. Ik ademde er lastig, voelde er mij oneigen; en misschien had ik dan reeds ontslag genomen indien ik niet gemeend had, bij mijn verdreven landgenootjes, die ik liefhad, goed werk te kunnen verrichten. Ook verheel ik het niet dat ik het waarnemen mijner betrekking te Amsterdam een aanknoo-

ping achtte aan het uitoefenen mijner leeraarsfunctie te Gent. Aldus handelde ik volmaakt in overeenstemming met een uitdrukkelijken wensch van den Heer Minister van Wetenschappen en Kunsten, mij van ambtswege geworden. Thans weet ik dat de meerderheid van het Comité me dan reeds zocht te verwijderen; doch juist het feit dat ik aan een koninklijke instelling in België verbonden bleef, remde hun drijven in die richting.

Zekeren dag deelde de heer Vandermeulen, Amsterdamsch lid van het schoolcomité, mij openhartig mede dat er tegen mij, om mijn Vlaamsche actie, gekuipt werd; de ouders der leerlingen werden aangedreven om mijn afzetting te eischen; fransch-belgische bladen hitsten hen op. Het moet de tijd geweest zijn, waarin het heerschap, dat ik niet noemen zal, me bij een moordenaar vergeleek. De heer Vandermeulen zei me uitdrukkelijk dat dit achtterugsche gedoe niet naar zijn zin was, en dat hij, als eerlijk man, mij kwam verwittigen. Hierop verhaalde hij dat het comité bijeengeroepen was geweest met uitsluitelijk doel om mij van de school te verwijderen. Men had echter geen termen om mij te treffen. Formeele aanklacht was niet ingediend; de ouders bleken daar niet voor te vinden.

Ik antwoordde: vroeg kwam die verwittiging zeker niet. Weken reeds duurde het duister drijven. Toch kon ik zelfs die late kennisgeving waardeeren, hoopte nochtans dat ze niet gedaan was opdat ik me tegen iets of iemand verweren zou. „Laat alles zijn gang gaan, sprak ik. Ik doe mijn plicht, en zie niet om.”

Aldra vernam ik dat de heer De Swarte die mislukte vergadering niet had bijgewoond. Over zijn afwezigheid verontschuldigde hij zich in een laagliggend fransch-belgisch blad hierdoor dat hij, medebetrokken in de zaak, er zich liever buiten hield om op de beraadslaging geen invloed uit te oefenen. De heer De Swarte meent dat hij zich aldus zeer ridderlijk heeft gedragen. Mij dunkt echter dat hij én als Voorzitter van het Comité, én als Vlaamschgezinde, én als medebetrokkene, én als mijn gewezen vriend, en bovenal, als mijn geworden vijand, had behooren op zijn post te zijn om een leeraar en taalgenoot te verdedigen, tegen wien binnen noch buiten de school niet het minste aan te merken viel dat aanleiding had kunnen geven, ik zeg niet tot straf, maar tot de geringste berisping. Doch

zwakkelingen lijkt het handenwasschen van den Romeinschen rechter steeds een fraai gebaar. Elk andere voelt toch duidelijk dat dergelijke afwezigheid zooveel beteekent als: slaat maar, ik knijp mijn oogen dicht.

Toen zij bemerkten dat de Amsterdamsche kabaal tot niets anders had gediend dan tot hun eigen beschaming, beseften de heeren Vlaamschhaters dat hun heil en mijn straf van hoogerhand moesten komen, van den Haag en Havere. Dat er aan dien kant geweldig tegen me gewerkt was besloot ik uit een eigenaardig gesprek met den heer Pels-Aletrino, Belgisch lid van het Comité der school.

Bij een ontmoeting in den gang van ons nieuwe lokaal op de Weteringschans (de Van Ostadestraat hadden we verlaten) klaagde deze Franschgezinde er over dat de actie in de 'Vlaamsche Stem' een leeraar der school blootstelde aan allerlei smadelijk geschrijf, vooral in de Belgische bladen.

— Ik betreur het eveneens, betuigde ik; om de school. Doch mijn schuld is het niet dat sommige landgenooten zoo kortzichtig, onverdraagzaam, en lasterlijk handelen.

— Vroeger, sprak de heer Pels, begreep ik volkomen sommige wezenlijke grieven der Vlamingen. Thans echter, met den oorlog, zien we duidelijk in dat België maar één taal moest hebben.

Niet weinig verbaasde mij deze zonderlinge bewering.

— Maar één taal? herhaalde ik; en welke dan, die der minderheid, of die der meerderheid?

— Och, de Vlamingen zijn een koppig ras, liet de heer Pels zich ontvallen. Ze houden te zeer aan hun eigendommelijkheid. Geloof me, de Nederlanders zouden hun moederspraak veel eerder opgeven.

— Hozoo en waarom? wou ik weten.

— De Fransche taal is immers de mooiste, klonk het.

— Nou ja, elk spreekt met zijn eigen mond en hoort met zijn eigen ooren, lachte mijn antwoord.

Toen, het gesprek een andere wending gevend, zegde de heer Pels:

— In den Haag heb ik den heer Pouillet, minister van wetenschappen en kunsten, gesproken. Natuurlijk niet over uwe zaak. De minister verlangt dat u bij hem op audientie zoudt gaan. Best ware het hem daarover te schrijven.

— Den heer minister heb ik niets te verzoeken, bracht ik in.

Dus zal ik wachten totdat hij me roept. Op zijn eerste woord sta ik te zijnen dienste.

Veel werd me uit die ontmoeting klaar; veel deed ze mij voorvoelen; doch, mijn plicht kwijtend, ging ik verder gerust mijn gang, en, zonder zelfs in de onmiddellijke toekomst naar mogelijke gevaren uit te zien noch verweerplannen te vormen, beidde ik op wat komen zou.

Van den heer P. Poulet gewerd mij enkele dagen nadien het volgend ongedateerde schrijven:

Mijnheer,

Ik verzoek UEd. U ten mijnent te aanbieden, aanstaande Donderdag of Vrijdag, tusschen 10 en 11 uur s'morgens, om mij de uitleggingen te verschaffen die ik U zal vragen.

De Minister,

P. Poulet.

Hotel Paulez, den Haag.

Dientengevolge liet ik mij den 17^{en} September, om 10½ u. 's morgens, aanmelden in het genoemde hotel. Een kamerdienaar leidde mij bij den heer minister binnen. Deze had een zeer been, dat op een stoel rustte. Zonder handdruk, doch hoffelijk, blijkbaar niet onwelwillend, liet hij mij plaats nemen en begon onmiddellijk het gesprek in het Vlaamsch.

— Hewel, Mr. De Clercq, vroeg hij, wat zijt gij zinnens: af te treden als leider van de „Vlaamsche Stem”, of ontslag te nemen als leeraar aan het Koninklijk Athenaeum te Gent?

Ineens voor die keus gesteld, antwoordde ik dat ik noch het een noch het ander doen kon, en niet inzag waarom streven voor de Vlaamsche taal niet vereenigbaar zou wezen met het uitoefenen van een ambt in Belgischen staatsdienst.

De heer minister deed opmerken, dat Zijne Majesteit Koning Albert, in zijn antwoord op het Bussumer elfde-Juli-telegram van mr. Alberic De Swarte en mij, den wensch had uitgedrukt dat de Vlamingen alle taalgeschillen zouden laten rusten, om alleen nog bekommerd te wezen met de bevrijding van het Belgische grondgebied.

Daarop bracht ik in, dat bewuste Vlamingen, hoe loyaal en offervaardig ook, onmogelijk aldus handelen konden, daar zij niet alleen te kampen hadden voor den overweldigden vader-

grond, maar ook voor de zoo lang verdrukte, en thans nog meer bedreigde moedertaal.

— Gij zijt eerst en vooral Belg, sprak de heer Minister.

— Neen Vlaming, antwoordde ik, en als dusdanig Belg.

Dit punt wou ik verder ontwikkelen in den zin van mijn artikel *Eerst Vlaming, daarna Belg*; doch de heer minister wees er op, dat discussie tusschen de bevoegde Overheid en eenvoudige ambtenaren niet gebruikelijk is. Later in het onderhoud ontstond er toch af en aan een korte gedachtenstrijd, vruchteloos telkens, dewijl geen van beiden zijn eigen zienswijze varen liet.

Met nadruk maakte de heer minister mij kond, dat ik na vier, vijf dagen schriftelijk bescheid moest geven op den formeelen eisch, dien hij bij den aanvang van het gesprek gesteld had. Verkoos ik verder de Vlaamsche actie door te voeren in de „Vlaamsche Stem”, dan zou hij tegen mij de maatregelen treffen welke hij geschikt achtte,

Ik verstoutte mij te vragen: Zult U mij afzetten?

— Dat weet ik niet, antwoordde de heer Poulet, eenigszins wrevelig; ik wacht op uw besluit.

— Ik vrees dat dit besluit UEd. bezwaarlijk bevredigen zal, betreurde ik. In elke omstandigheid zal ik mij gedragen als een Vlaming, die staat vóór zijn plicht op zijn recht.

— België heeft recht op al zijne zonen, verklaarde de heer Minister.

— Zeker, sprak ik. Maar Vlaanderen ook. Als Vlaming, en als Vlaamsch letterkundige moet ik mijn moedertaal voorstaan. Wou de Regeering één woord spreken, een vast kloek woord, waarop we bouwen kunnen, dan zou het wel blijken dat wij, Flaminganten, onder alle Belgen niet de slechtste zijn.

Ik wachtte, verwachtte een geruststellend woord. Doch ook ditmaal bleef het uit.

De heer minister ging over tot een tweede punt.

— Waarom, verweet hij, hebt gijlieden in uw blad aangekondigd dat gij de politiek van den heer De Swarte voortzet? De heer De Swarte is tot andere inzichten gekomen.

— Stellig, antwoordde ik, volgen wij den heer De Swarte niet in zijn wijkende zwenking. Wij varen voort in dezelfde radicale richting door onzen vorigen hoofdredacteur ingeslagen vóór het Bussumerfeest en vervat in zijn drie programma-artikelen *Spreken is Plicht*, *Diagnosis* en *het Redmiddel*. Dat hebben wij

bij de redactieverandering in ons blad nauwkeurig aangegeven.

Zonder verder op dit punt aan te dringen, vraagt de heer Poulet: In geweten, Mr. De Clercq, denkt gij dat er geen Duitsch geld is in de „Vlaamsche Stem”?

— Zoozeer ben ik er van overtuigd, zeg ik, niet zonder een glimlach bij die weinig ernstige veronderstelling, dat ik mij in het tegenovergestelde geval dadelijk uit de „Vlaamsche Stem” zou terugtrekken, om elders, doch niet anders, de Vlaamsche Zaak te verdedigen. De minister weet zoo goed als wij, dat de betrekkelijk geringe sommen waarmede het blad werd gesteund, voortdurend kwamen van Belgen en Nederlanders.

Over mijn verklaring teenemaal voldaan, komt de heer minister op zijn uitgangspunt terug:

— Verlaat gij de „Vlaamsche Stem”?

Hierop verdedig ik ons orgaan, loyaal van inhoud en waardig van toon, en wijs terloops op den scheld- en lasterveldtocht tegen ons in de Fransch-belgische pers, dien wij, om beterswil en om de eer van ons vaderland in den vreemde te handhaven, stilzwijgend lieten mislukken.

De heer minister spreekt geen woord om bedoelde journalisten te verrechtvaardigen.

Vóór hem liggen een paar nummers van de „Vlaamsche Stem”. Ik vermoed dat hij mij straks zal ondervragen over een of ander opstel van mijn hand. Dit gebeurt niet. De heer minister heeft het over de artikels van Prof. J. De Cock.

— Een Belg mag zoo niet schrijven, beweert hij; een Belg mag zoo'n schrijven niet opnemen.

Voor de eerlijke en heerlijke denkbeelden, zoo helder en moedig door onzen vriend en medestrijder uiteengezet, kom ik krachtig op. De heer Poulet echter weert de discussie af en zegt dat de hoogleeraren van Leuven zich van hun collega, prof. De Cock, zullen desolidariseeren.

— Mogelijk, antwoord ik; doch zij handelen hoogst verkeerd.

Nog over een ander artikel wordt gesproken, *De Belgische Neutraliteit*, door H. De Wandeleire, juist daags te voor, den 16^{en} September, in ons blad verschenen.

In dit opstel staat onder meer:

„Wordt de neutraliteit van België opgeheven, — het feit dat de quaestie te Havere in studie wordt genomen, wijst er op dat in den schoot zelf van het ministerie de wenschelijk-

heid er van ernstig in overweging genomen wordt — zoo komt een verbond met de een of andere mogendheid er voor in de plaats. Welk soort verbond zal dit zijn en met welke mogendheid? De geestdrift, waarmede de Fransch-Belgische pers voor het afschaffen van de neutraliteit ijvert, is geschikt om ons, Vlamingen, te verontrusten. . . Het belang van Vlaanderen is zeer zeker door de verfransching niet gediend. Uit het belang van België mag het Vlaamsche belang niet uitgeschakeld worden”

Terwijl hij het blad openstrijkt, mompelt de heer Minister: „De Wandeleire, wie is die?” En zonder op een antwoord te wachten, snel, vervolgt hij: „Het is ongeoorloofd zulke dingen te zeggen, ongeoorloofd ze te publiceeren. België doet voor zijn verdediging wat het wil; acht de staat het bijv. oorbaar, deze of gene stad te versterken, dan heeft alzulke stad tegen dit versterken niets in te brengen.”

Ik houd staande, dat wij als Belgische burgers wel het recht hebben ons tegen het opheffen der neutraliteit te verzetten. Vlaamsch-België is niet een stad, het vormt de drie vijfden van het rijk; en van een bondgenootschap met Frankrijk kan een Vlaming geen heil verwachten. In een België verbonden met onze neo-latijnsche zuiderburen is er voor de Vlamingen geen plaats.

Nu hoopte ik dat de heer Minister, als regeeringslid, geruststellend verklaren zou, dat er van opheffen onzer neutraliteit geen kwestie was; dat wij al te veel gewicht hecchten aan loopende geruchten; dat de regeering althans aan dergelijke plannen totaal vreemd was. Doch de heer Poulet bewaarde een stilzwijgen, dat mijn Vlaamsch gemoed met kommer vervulde.

Zonder overgang in het gesprek, dat werkelijk een verhoor geleeke, verlangde de heer Minister van Wetenschappen en Kunsten van mij te weten, of mijn mede-leider aan de „Vlaamsche Stem”, dr. A. Jacob, eveneens staatsambtenaar was.

Juist wist ik het niet en zei dat, indien ik het wel voor had, Dr. Jacob vóór den oorlog interimaris geweest was aan een Middelbare School in Wallonië.

— Kent gij uw collega niet beter? vroeg de heer Poulet, een weinig ironisch.

— Genoeg ken ik hem, antwoordde ik, om te getuigen dat hij een eerlijke flinke Vlaming is, een man met karakter-

vastheid en talent. Dat is, tot ons samenwerken, al wat ik weten moet.

Op de vraag, of ik veel op het bureel van het blad werkte, verklaarde ik dat ik inzage nam van de stukken van belang.

De heer minister deelde mij ten slotte mede dat mijn artikels, onderzocht werden (zonderling kwam het mij voor, dat de Overheid mij eerst tot verantwoording verschijnen deed, om slechts naderhand te onderzoeken) en liet verstaan dat er in Havere op antwoord werd gewacht.

— Nog eens, sprak hij, uit genegenheid voor u raad ik u aan u te onderwerpen.

— Het doet me groot verdriet, betuigde ik, dat ik dien raad niet opvolgen kan. Ik lijd er onder, dat de strijd voor den vadergrond en voor de moedertaal niet eender kunnen zijn. In deze tragische dagen moet ik, alle eigenbelang vergetend, aan de zijde staan van mijn dubbelbedrukte volk.

— Gij hoeft niet te lijden, sprak nog de heer Poulet. Doe wat de Overheid u oplegt. Eenvoudige gehoorzaamheid brengt rust in het gemoed. Zelfs, indien gij dacht dat de Overheid zich vergiste, is het nog geraadzaamst u naar haar begeerte te gedragen.

— Neen, gaf ik tot antwoord; in zulk geval luister ik alleen naar de stem van mijn geweten.

Verscheidene malen reeds waren andere bezoekers aangemeld.

Hopend misschien mij toch te kunnen overhalen, scheen de minister mij nog langer te willen te woord houden. Daar hij echter gewaar werd dat ik, vastberaden en beslist niet toegeven zou, zegde hij opnieuw, dat hij schriftelijk bescheid verlangde en stelde een einde aan dit pijnlijk onderhoud.

Het had ongeveer 20 minuten geduurd.

Zes dagen later stuurde ik dezen brief naar den Haag:

BUSSUM, 23 Sept. 1915.

Weledele Heer Minister,

Het verwondere UEd. niet dat ik, nopens de uiterst gewichtige zaak, waarover in ons onderhoud van verleden Vrijdag, 17^{en} September, in Den Haag, gehandeld werd, niet, dan na rijp overleg, beslissen kan.

UEd. stelt me ineens vlakweg voor de vraag, of ik aftreden zal als leider van de Vlaamsche Stem, daarbij Uw meening te kennen gevend dat medewerking aan dit Vlaamsch-Belgische

dagblad onvereenigbaar zou wezen met mijn vaderlandschen plicht. Door het voorstaan van Vlaanderens belangen, in dezen tijd, zou ik te kort komen aan den eed van getrouwheid dien ik, als leeraar, aan een onzer Koninklijke Athenea, onzen hooggeprezen en welbeminden Vorst gezworen heb.

Enkele dagen slechts werden mij gegund om UEd. per brief afdoende bescheid te laten geworden. Klagen daaromtrent doe ik niet, al vind ik enkele dagen bitter weinig. Overigens hoe langer ik mij bezin, hoe sterker, hoe heiliger in mij de overtuiging groeit, dat ik, bij een beslissing te dezer aangelegenheid, mijn eigen belang en zelfs, hoe lastig het ook valle, dit mijner vrouw en kinderen offervaardig op zij moet dringen om alleen het welzijn van ons arme, dubbelbedrukte en en dubbelbedreigde volk voor oogen te houden.

Hoe ook de kwestie beschouwd worde, begrijpen kan ik niet dat men Vlaanderen moet afvallen om België te dienen, dat iemand de hem door de grondwet gewaarborgde rechten van zijn staatsburgerschap moet prijsgeven om tegenover Volk en Vorst minder te doen dan zijn plicht, dat het een Belgisch staatsambtenaar verboden kan worden op loyale en waardige wijze Vlaanderens en België's recht op bestaan te handhaven, terwijl anderzijds, thans als voorheen, menig Belgisch staatsbeëdigde en staatsbezoldigde, Vlaanderen en, in Vlaanderen, België zèlf bekampt, op een manier die onze pers in den vreemde tot luttel eer zal strekken.

Tegenover den Weledelen Minister van Fraaie Kunsten zal ik te mijnen behoeve het feit niet inroepen dat een letterkundige, te geener tijd, minder nog dan elk ander ander, de taal mag laten verguizen die de vertolkster is van zijn hart en geest, zijn teerste en laatste geliefde, ja, zijn geestelijke moeder; alleen zij het mij geoorloofd te verzoeken, dat ook op een Vlaamsch dichter, evenals op alle Belgen, toegepast worde de gulden uitspraak, die de hoeksteen moest wezen van echte broederlijke eendracht, derhalve ook van de duurzame houdbaarheid van het Belgische staatsverband, namelijk deze: dat alle burgers gelijk zijn voor de wet.

Zeer geëerde heer Minister, die tegenover mij macht hebt en gezag en, naar Uw eigen woord, ook genegenheid, het spijt me zeer dat mijn besluit UEd. grieven zal, het spijt me nog meer dat mijn besluit UEd. grieven kan, doch nooit zal ik,

om mijzelf recht te houden, mijn steun onttrekken aan een blad, dat den val verhoeden wil van ons arme, brave, door God en de machtvoerders schijnbaar verlatene Vlaamsche Volk, wien ik, al zoolang en zoovaak, mijn goed, mijn bloed en mijn leven heb toegezegd. Uit zucht naar zelfbehoud zal ik geen daad plegen waar ook mijn kindskinderen om blozen zouden.

Vermoedend, laat ik maar zeggen, wetend dat de vijanden van Vlaanderen UEd. in deze rechtstreeks of onrechtstreeks zoeken te beïnvloeden, om in mijn persoon de zaak te treffen die ik verdedig, vertrouwend tevens in Uw helder doorzicht en edelaardige onpartijdigheid, vraag ik ter wille der eenvoudige waarheid, en opdat er later geen voorijlig genomen beslissingen dienen betreurd te worden, dat het UEd. gelieve te onderzoeken, of er iets in mijne of in andere bijdragen in de Vlaamsche Stem, iets in mijne oorlogsverzen, in mijn gesproken woord, iets in al mijn doen en laten, uit een vaderlandsch oogpunt dermate af te keuren schijnt, dat een plichtgetrouwe Belg het niet verantwoorden zou kunnen.

Om dergelijk onderzoek mogelijk te maken heb ik de eer UEd. hierbij de drukproeven van mijn eerlang verschijnend werk „De Zwarte Kroon” ter inzage te sturen.

Weledele Heer Minister,

Ik ben een eerlijk man, een trouw onderdaan van mijn dapperen Koning, en begeer ook als staatsambtenaar uw gehoorzame en dienstwillige dienaar te zijn en te blijven; doch wat UEd. thans van een Vlaming verlangt kan ook het Opperste Gezag in geene omstandigheid van een vrijman vergen. Daarom luisterend naar de stem van mijn diepste geweten, staande op het recht voor mijn plicht, in denzelfden geest van zuivere liefde voor Vlaanderen, van gehechtheid aan het geheele Vaderland en aan het Hooge Vorstelijke Huis dat zich een onvergankelijken troon gesticht heeft in het hart van het Volk, arm en trotsch, bied ik elke Vlaamschhatende macht rustig het hoofd en den hals, en UEd., met grooten eerbied, een trouwe hand.

René de Clercq.

Aan den Weledelen Heer P. Poulet, Belgischen
Minister van Kunsten en Wetenschappen,

Hotel Paulez, Den Haag.

Na het zenden van dezen brief voelde ik een wezenlijke verademing. Zonder angst, ofschoon niet zonder zorg, wachtte ik op de dagen gereed aan den Oosten. Wel besepte ik, dat de heer Pouillet persoonlijk niets tegen mij hebben kon, en niet dan gedwongen een Vlaming om zijn Vlaamschgezindheid treffen zou; doch ik wist dat er onder hem en boven hem een geweldige drang aan het stuwen was en, onbewimpeld gesproken, ik hoopte niet dat de minister zelfkrachtig genoeg zou wezen om, te dezer zake, tegen Vlaanderens vijanden in, te beslissen op eigen hand. Op hulpvaardige tusschenkomst vanwege de lauwe, om niet te zeggen afvallige leiders onzer Beweging, des te machtiger in den Haag en Havere naarmate zij, door schuld op schuld, bij de echte Vlamingen hoe langer hoe meer hun gezag kwijtraakten, meende ik niet te mogen rekenen, nademaal het uit hun al hun laten en doen merkbaar was dat ze meer hun persoonlijk aanzien in het oog hielden dan de hoogst heilige zaak van hun volk. Hoe zouden zij, offervaardig, het geringste van hun lastig en zeker niet zeer roemrijk verworven officieuzen invloed wagen om Vlamingen bij te springen, wier politiek-onervaren vrij optreden, hun officieel- worden in 't einde tot verhinderend strekken moest?

Overigens, trotsch in trouw, door loutere plichtsbetrachting in zwarigheid gebracht, wou ik op niets en niemand steunen tenzij op mijn goede recht en het goede recht van Vlaanderen. Al moest ik er ook het dierbaarste bij inboeten, weten wou ik zuiveruit, het in handen krijgen zwart op wit of een ware Vlaming uit den booze, of vrij Vlaanderen in België de vijand is. Hoedde ik er mij eenerzijds voor het nakend gevaar in eigen oogen te overdrijven, anderzijds poogde ik evenmin de mogelijkheid van het gevaar door zelfbedriegelijk gedroom op zij te dringen. Op mijn manier in een fel beschoten loopgraaf staande zou het mij niet opkomen, mijn armen omhoog heffend, te roepen: „Raakt mij niet, heeren; ik sta hier als vrijwilliger!”

Ik herhaal het, vrees kende ik niet, wel kommer om mijn gezin, en bijwijlen een deugddoend inwendig verzet tegen dreigende ongerechtigheid. Op een avond, dat ik in dergelijke rustige onrustige stemming huiswaarts keerde, en doorvoelde ineens al wat er in Havere tegen Vlaanderen aan 't broeien en brouwen was, bruiste het plots, stroom na stroom, met krachtslagen door mijn hoofd en hart:

*Aan die van Havere
toen zij vergaten dat ook Vlaanderen in België lag.*

Wij houden van trukken noch tirelantijnen,
Heeren van Havere, weet het goed!
Wij zijn Germanen, geen Latijnen,
Opene harten, zuiver bloed!
 Heb ik geen recht, ik heb geen land;
 Heb ik geen brood, ik heb geen schand;
 Vlaanderen, Vlaanderen, met hand en tand
 Sta ik recht voor u,
 Vecht voor u!

Geen bondgenoot, geen band in 't Zuiden!
Havere, Havere, 't zal niet gaan
Dat gij het Noorden uit zult luiden
Om aan ons erve hand te slaan!
 Heb ik geen recht, ik heb geen land;
 Heb ik geen brood, ik heb geen schand;
 Vlaanderen, Vlaanderen, met hand en tand
 Sta ik recht voor u,
 Vecht voor u!

Zoo gij de meerderen doemt tot minderen,
Zoo gij het brood uit hun monden rooft
Wijl gij het bloed eischt van hun kinderen,
Kome dit bloed niet over uw hoofd! . . .
 Heb ik geen recht, ik heb geen land;
 Heb ik geen brood, ik heb geen schand;
 Vlaanderen, Vlaanderen, met hand en tand
 Sta ik recht voor u,
 Vecht voor u!

Weet de Koning, ónze Koning,
Dat men zijn Volk tot slaven drit?
Vlaanderen wordt onz' eigen woning
Of de Leeuw springt uit zijn schild!
 Heb ik geen recht, ik heb geen land;
 Heb ik geen brood, ik heb geen schand;
 Vlaanderen, Vlaanderen, met hand en tand
 Sta ik recht voor u,
 Vecht voor u!

Toen ik het vers in één trek neergeschreven had, dacht ik er niet aan het onmiddellijk te laten verschijnen. Misschien oordeelde ik het een oogenblik beter daarmede te wachten totdat er in Havere over mijn zaak een beslissing zou vallen. Doch dit vluchtig aarzelen leek me aldra zoo een kleinmoedig, zoo een onmanhaftig zekerspelen toe, dat ik verbaasd en vernederd me, zij 't ook maar stond, in de lange rij der halvelingen te vinden, het stuk reeds den 17^{en} October liet plaatsen in „De Stem”. Wat in mijn gemoed al luider aan het spreken ging, wat het jonge fiere Vlaanderen sterk en ganschelijk doorvoelde moest klinken, vrij en vrank, opdat die ooren hadden hooren zouden.

Intusschen verliep de tijd; het antwoord op mijn brief aan den heer Poulet bleef uit; berekenaars uit mijn naaste omgeving, opgeleerd in de profijtelijke kunst om de kat uit den boom te kijken, vermeden minder angstvallig mijn compromitteerend bijzijn, en zelfs mijn trouwste vrienden geloofden wezenlijk dat de Vlaamsch-hatende partij niet tot een uitersten maatregel zoude overgaan, toen onverwachts op het bureel van ons blad, in open omslag, een brief werd binnengebracht met dezen inhoud:

Légation de Belgique P⁶ no. 9360.

's-GRAVENHAGE, 26 Oktober 1915.

Mijnheer!

Ik heb de eer U te laten weten, op verzoek van den den Heer Minister van Kunsten en Wetenschappen, dat gij, bij Koninklijk Besluit van 5 Oktober, dat eerstdaags zal verschijnen, ontslagen zijt van uw ambt van professor aan het Koninklijk Atheneum te Gent.

Hoogachtend,

de Minister van België,

Baron Fallon.

Mijnheer R. DE CLERCO,
Bestierder van „de Vlaamsche Stem”
Amsterdam.

Twee dagen nadien konden wij in het Belgische Staatsblad van 21.—27 October het volgende lezen:

Par arrêté royal du 5 octobre 1915, M. René De Clercq, professeur à l'athénée royal de Gand, directeur du journal „de Vlaamsche Stem” est révoqué de ses fonctions de professeur dans les athénées royaux.

Par arrêté ministériel du 5 octobre 1915, le docteur A. Jacob, directeur du journal „De Vlaamsche Stem” est rayé de la liste des docteurs en philosophie et lettres, en sciences, etc., auxquels il peut être fait appel pour remplir les fonctions provisoires dans l'enseignement moyen de l'Etat.

De slag der ongerechtigheid was toegebracht, en wel zoo, dat niet alleen ik, maar, buiten alle verwachting, ook mijn vriend Dr. Jacob, die niet gehoord was geweest, getroffen werd. Weten moest ieder dat Havere het gemunt had, niet tegen een persoon, maar tegen het Belgisch dagblad „De Vlaamsche Stem”, strijdorgaan van het loyale Vlaamsche Volk.

De gemoedsstemming, waarin ik van het ongehoorde kennis nam, spreekt uit de woorden, die ik, in ons blad, als onderschrift liet volgen op den tekst der ambtelijke mededeeling:

Onze welbeminde Koning, misleid door een Fransch-dolle, Vlaamschhatende of Vlaamschverloochenende omgeving, heeft tegen mij een betreuenswaardigen maatregel getroffen die me grieft, niet om mezelf, maar om mijn land en mijn volk. Als gevolg hiervan, willend me gansch wijden aan de heilige zaak van Vlaanderen, heb ik bij de Belgische school te Amsterdam, vrijwillig ontslag genomen.

Om valsche voorstellingen en verkeerde uitleggingen te voorkomen, schrijf ik met bewijsstukken bijderhand, nauwkeurig en zoo volledig mogelijk, de toedracht van het geval.

Of nu vijanden jubelen, vrienden beklagen, beiden zijn voorbarig.

Voortgaande in mijn sterken strijd voor vrij Vlaanderen in vrij België, hoog en recht en zege zeker, roep ik uit uit mijn diepste, trouwe hart: Leve de Koning!

Het verhaal hoe ik de Belgische school te Amsterdam verliet is, in deze treurige doch leerrijke episode uit de geschiedenis van Havere's toelig tegen Vlaenderen, van minder algemeene beteekenis; doch het werpt zulk een eigenaardig licht op de zeden en praktijken in de verfranscht Belgische ambtenaarswereld, het is zoo'n fraai stuk milieuschildering op zichzelf, dat ik het onze Vlaamsche en Nederlandsche lezers stellig niet onthouden mag. Overigens is de werking tegen mij eigenlijk daar begonnen. Den nieuwen leider der Vlaamsche Stem te elken prijze uit het Belgisch Athenaeum te verwijderen was het hoogstedel doel der zonderlinge verdedigers van den heer A. De Swarte en het eenige middel tot oogenblikkelijk treffenden broodroof.

Met het inzicht dier heeren bekend kon ik hun het genoeg niet gunnen mij smadelijk te ontslaan, en besloot des te eerder vrijwillig mijn ambt neer te leggen daar het franciseeren der school mij al erger en erger tegen de borst stiet, en ik, bij den Vlaamschen strijd in ruimeren kring, mijn tijd en krachten beter gebruiken kon.

Aldus stuurde ik het volgende schrijven:

Aan de Heeren Voorzitter en Leden van het
Comité der Belgische School te Amsterdam.

Mij gansch willend wijden aan de zaak van Vlaenderen, heb ik de eer UEd. mijn ontslag voor te leggen als leeraar aan de Belgische school te Amsterdam. Gedurende de maand November kan ik mijn dienst nog waarnemen, doch hoop dat er tegen eersten December in mijn vervanging zal voorzien zijn,

Met hoogachtende groeten,

Dr. René de Clercq.

Bussum, 31 October 1915.

Toevallig ontving ik, twee dagen daarna, vanwege den Nederlandschen penningmeester der school, den heer Benj. Keezer, een voortreffelijk man, wiens onpartijdige alleszins waardige houding te dezer gelegenheid het knoeien en kuipen mijner eigen landgenooten nog hatelijker deed uitschijnen, dezen brief:

Ecole Belge d'Amsterdam.

Secretariaat.

Amsterdam, 1 Nov. 1915.

Geachte heer De Clercq.

Daar morgen, zooals U bekend, de school gesloten is, en ik U voor de uitbetaling van salaris en 25% October (1) niet bereiken kan, stel ik U voor, als U toch in Amsterdam mocht zijn, de gelden bij mij te willen komen in ontvangst nemen. U treft mij zeker thuis tusschen 12—2, of mogelijk tegen tien uur.

Met vriendelijke groeten en hoogachting,

Gaarne

Uw. dw.

Benj. Keezer.

Uit inhoud en toon bleek duidelijk dat de heer Keezer nog geen kennis droeg van mijn ontslagneming aan den heer De Swarte gemeld, nog minder dat er op dit oogenblik door het Comité zelf, tegen mij, een strafmaatregel getroffen zoude zijn. Den tweeden November dan, tusschen 2 en 3 uur, begaf ik mij ten huize van den gediensstigen penningmeester-secretaris, die me, als altijd, zeer vriendelijk ontving.

Hij vroeg me of er nieuws was.

— Weinig, antwoordde ik, behalve dat ik ontslag genomen heb aan de school. Dit zal U trouwens wel bekend zijn, aangezien ik den heer De Swarte schriftelijk mijn verzoek heb medegedeeld.

— Toch niet, zei de heer Keezer, dienaangaande heb ik niets vernomen. Waarom ook wenscht U ons te verlaten?

— Heeft U het koninklijk besluit van 5^{en} October gelezen? vroeg ik.

— Jawel, sprak de heer Keezer. Doch een reden tot ontslagneming aan ons Athenaeum zie ik er niet in. Te Amsterdam werd U benoemd, niet door den Belgischen minister, maar door het Comité, bestaande uit Belgen en Nederlanders.

1) Vanwege de Regeering werd den leeraars, gedurende enkele maanden, het vierde hunner bezoldiging in België uitbetaald.

Ik dankte den minzamen secretaris om zijn goede gevoelens te mijnen opzichte, doch verklaarde dat ik, tegenover de andersdenkende Comitéleden, geen steen des aanstoots begeerde te worden, en, in deze dagen van dubbel verdrukking, al mijn krachten wijden moest aan de edele zaak van mijn arme volk.

— Ik begrijp, verzekerde de heer Keezer, en waardeer Uwe inzichten. Het is treurig en jammer dat U aldus heengaat. Wat mij betreft, ik houd van uw land, uwe en mijne taal, en de school.

Toen vroeg hij nog of ik geen kandidaten kende voor de openvallende plaats. Ik stelde mijn in Nederland verblijvende Gentschen collega, Dr. Leo van Puyvelde voor. Later heb ik gehoord dat inderdaad de betrekking den heer van Puyvelde werd aangeboden, doch dat hij, elders aan het werk, verkoos die niet te aanvaarden.

Mijn bezoek bij den heer Keezer maakte op mij den aangenaamsten indruk en ik hoopte even vriendelijk te zullen afscheid nemen van de overige comitéleden, mijn collega's en de leerlingen.

Het mocht niet zijn.

Wanneer ik 's anderendaags morgens op school kwam, voor mijn gewonen dienst, ontmoette ik in den gang den heer Willem, een Waal, leeraar aan het Athenaeum voor meisjes te Gent, en bestuurder van de Ecole Belge te Amsterdam, die me zonder meer verzocht mijn klas niet binnen te gaan en mijn lessen dien dag maar liever niet te geven.

Ik stond verbaasd, begreep hem maar half.

— Staat dit verbod in verband met mijn ontslag? vroeg ik. Tot nog toe heeft men mij niet bericht of het al dan niet aanvaard is; voor de goede regeling der leergangen, wil ik op mijn post blijven, totdat ik, einde November, regelmatig vervangen word.

— U hebt uw ontslag niet genomen, riep de bestuurder, U hebt het gekregen.

Die taal verwonderde al meer; voornamelijk daar de heer Willem niet gewoon was tegenover collega's aanmatigend op te treden.

— Dit is een vergissing, sprak ik. Voor drie dagen reeds stuurde ik mijn verzoek tot ontslag aan den heer De Swarte. Hoe kan door het comité dergelijke ongehoorde maatregel getroffen zijn, en de secretaris er van onwetend blijven?

— Ik weet het niet, antwoordde de bestuurder. In elk geval, er is gister een vergadering gehouden, en u zijt afgezet!

— Afgezet? Heeft u daar het bewijs van?

— Officieel niet, ik las het in de Echo Belge!

— Welhoe, sprak ik verontwaardigd, na mijn werk vol toewijding alhier, neemt men van mijn beleefd verzoek tot ontslag alleen notitie om inderhaast een vergadering bijeen te roepen, dáar, zonder mij te ontbieden en aan te hooren een uitspraak te doen, die niet mij onteert maar het comité zelf, en deze, eer ze den betrokkene wordt medegedeeld, over te maken aan journalisten welke hunkeren op zulk mooi's. Ik wil, ik kan het niet gelooven. Het is onmogelijk.

— De brieven, aan u en mij gericht, zijn op weg, verzekerde de heer Willem. Nog eens, u doet best hier buiten te blijven.

— Zoodat U zonder eenig bewijsstuk mij verbieden zoudt mijn ambtsplicht te vervullen, ja, den toegang ontzeggen tot mijn leerlingen, van wie ik houd, en van wie ik, zonder een hartelijk woord, niet scheiden kan.

— Ik moet het verbieden, klonk het.

Dergelijke willekeur en misbruik van gezag, gepaard met zooveel stoutheid en gemis aan vormen, had ik zelfs in de meest anti-vlaamsche middens niet verwacht. Om elke aanleiding tot een of ander ergerlijk tooneel ten overstaan van de leerlingen te vermijden, besloot ik niet aan te dringen.

— Wat hier gebeurt, sprak ik, is onbillijk, kleinzielig en op zijn minst onhoeffelijk. Om bestwil zal ik geen gebruik maken van mijn recht. Mijn leerlingen weten wat een hart ik hun toedraag. Mogelijk echter zal ik mij genoodzaakt zien een relaas van het voorgevallene te schrijven.

— Indien u zich daaraan waagt, dreigde de bestuurder, wordt u uit België gebannen.

— U overdrijft, antwoordde ik. Nog is de gekheid het land niet meester. En dan nog, desnoods blijf ik hier in Nederland. Ik voel er mij best thuis.

— In Nederland? riep de heer Willem, Nederland zal u nog eerder weren. En denk er om, er zullen geweerschoten vallen, wie weet vanwaar.

De bestuurder, gewoonlijk welwillend en beleefd in zijn omgang, besefte dat hij meer had gezegd dan hij gevoegelijk zeggen mocht; en plots, een heel anderen toon aanslaande, verklaarde hij dat hij zelf aan de heele zaak vreemd was, en

slechts deed wat hij meende dat men hem opleggen moest. Zelfs vroeg hij, dat ik hem zijn handelwijze niet kwalijk zou nemen, indien het naderhand blijken mocht dat hij zich in de bedoelingen van de heeren van het comité vergist had.

Ik achtte het onnoodig daar meer tijd en geduld te verspillen en verliet de school.

Toen ik tehuis kwam vond ik er het volgend telegram:

Gezien de beslissing door de Belgische regeering dato 5 October genomen, besluiten wij dat U vanaf 31 October geen deel meer uitmaakt van het onderwijzend personeel onzer school. Bevestiging volgt per brief.

Comité der Belgische school van Amsterdam.

Ik zag me verplicht te herkennen dat de heer Willem door en door gelijk had. De bedoeling van zijne Overheid had hij volkomen begrepen. Zijn handelwijze was heel en al in overeenstemming met de hare.

Had ik van mezelf kunnen denken als van een stervenden leeuw, dan had ik gezegd: een ezelsstamp. Doch ik ben geen leeuw, voel me ook niet stervend, en de heeren van het Comité zijn fatsoenlijke, ordentelijke, zeer gewone menschen. Zelfs wat hun ooren betreft steken ze boven de middelmaat niet uit.

Een oogenblik maakte ik mij kwaad bloed en stuurde aan den heer Keezer dit schrijven:

Na het grove telegram-antwoord op mijn beleefd verzoek om ontslag kan ik met het comité der school geen gemeens meer hebben. U persoonlijk, wien ik eeren blijf, wjl ik vermoed dat U buiten en boven de manoeuvre staat, vraag ik of U wilt zorgen dat mijn boeken uit de school worden gehaald en mij toegezonden.

Dezen laatsten dienst hoop ik van U te mogen verwachten en verblijf, tegenover U althans, dankbaar en trouwhartig

Toen dit briefje op de bus was, strekte ik eens goed mijn armen uit, ademde een diepe teug frissche lucht in, en keek in de zon.

Zoo gauw echter gewerd me geen rust. Wel had ik met Havere en de école Belge afgerekend, doch niet met het publiek. De franschdolle pers trachtte, op de gewone manier wanneer het

Vlaamsche aangelegenheden geldt, de zaak zoo driest te verdraaien, dat mijn vrienden er mij opmerkzaam op maakten, en me sterk aanrieden, met een eenvoudig woord van waarheid, leugens en laster den bodem in te slaan, Dat deed ik, met het onmiddellijk gevolg dat voor mijn vijanden zwijgen plicht werd.

Alleen de schrijver van „Spreken is plicht” voelde zich genoopt een woord in 't midden te brengen en stuurde alweer aan de „Echo Belge” een stukje getiteld „A propos d'une révocation”. Hoe aanlokkelijk me het ook toescheen om tot stichting der eenen en tot jolijt der anderen die twintig regels fransch — ze vertale ware zonde — van een lauwen leider in dit opstel op te nemen, het komt me voor dat de Vlamingen, onder allerlei voorwendselen, fransch genoeg en te veel voor de oogen krijgen, en liever vat ik bondig den inhoud saam. Deze kwam hierop neer:

1. De heer de Swarte herkende dat ik vrijwillig ontslag had genomen, maar voegde er aan toe dat het comité, oordeelend dit ontslag niet te mogen aanvaarden, mij eenvoudig had afgezet.

2. De heer De Swarte hield er aan bekend te maken dat hij ook ditmaal, als medebetrokkene in de kwestie, aan de bijeen-geroepen vergadering geen deel had genomen.

Onschuldiger, in elke beteekenis van het woord, kon het niet. Werkelijk geloof ik dat de Voorzitter van het School-comité zich door dit briefje tegen alle aansprakelijkstellen gered en gedekt waande, en in zijn diepste geweten zijn eigen, om dezen trek van moed en karakter, geluk wenschte. Het schijnbaar tendensieuze „a propos d'une révocation” moet hem ongetwijfeld onwillekeurig ontsnapt zijn. Ook zal ik naar aanleiding van deze kruisiging in 't modernkleine, zooals de geschiedenis dezer broodrooverij aan menigeen mag voorkomen, den heer de Swarte den goeden moordenaar niet noemen, noch den heer Van Cauwelaert den boozen, — beide immers zijn onaangesprokene eerbare mannen en laten niemand ter dood brengen tenzij misschien hun eigen volk — doch op den strafberg stonden veel lieden die het kruisigen verhinderen konden en toekeken met welgevallen of onverschilligheid.

Einde October en begin November was de heer Van Cauwelaert buiten Nederland op reis. Bij zijn terugkeer werd in „De Tijd” en in andere kranten met ophef gemeld dat hij, bij den Koning geroepen, geraadpleegd was geweest over de nieuwe wending in de Vlaamsche Beweging. Velen brachten dit verhoor in verband met de geruchtmakende afzetting. Terecht of ten onrechte

werd beweerd dat de Regeering, tegen Vlamingen, om geen andere reden dan om Vlaamschgezindheid, op zulke ongehoorde niet ingegrepen zou hebben, zonder instemming vanwege de officieele flaminganten. Toen op het zonderling samentreffen gewezen werd en de maatregel, tegen Dr. Jacob en mij getroffen, overal scherp werd afgekeurd, logenstrafte de vrienden van den heer Van Cauwelaert, niet hijzelf, het ontijdige, gevaarlijk wordende pronkbericht: het bezoek aan Koning Albert hiet men een bloot verzinsel. Hoe het in de pers kwam lekte niet uit. Wij onervarene, zelfs bij geweldig strijden onbedaarlijk schertsende jonge lui, hadden reeds gedacht aan een gezantschap van Cuwaert bij Nobel, en als Reinaerd de Vos, lachend en waakzaam, den boodschapper afgewacht. Doch Malpertuis gleed hij behoedzaam voorbij.

In ernst, heeft de voormalige voorman, in zijn betere dagen de trots en de roem onzer jongstrijders en studenten, werkelijk schuld in het smadelijk onrecht door de heeren Van Havere aan loyale Belgische ambtenaren, om Vlaamschgezindheid aangedaan? Zoo ja, in hoever?

Neemt men aan — en dat doe ik gaarne — dat hij door onzen rechtwillenden doch, uit een Vlaamsch oogpunt beschouwd, ongelukkig omgeven vorst niet geraadpleegd werd over het al of niet oorbare en heilzame van dit treurig onbillijk afstraffen, dan nog wekt zijn briefje den 30en Juli aan mij gericht, een niet ongewettigd vermoeden.

Daarbij heeft de heer Van Cauwelaert er zelf op geroemd dat ik, alleen door zijn toedoen, bij den heer Pouillet geroepen werd. Anders ware ik, evenals mijn vriend Dr. Jacob, ontslagen geweest, zonder gehoord te worden. Wat heb ik nu den heer Van Cauwelaert te danken? Het gehoor, de afzetting, of allebei? Wat is er tusschen den Minister van Wetenschappen en Kunsten en den dienstwilligen hoofdredakteur van Vrij België, gesproken, besproken en beslist? Mysterie. De heer Van Cauwelaert, anders spraakvaardig genoeg, heeft het niet noodig of niet wenschelijk geacht in die duisterheid den schraalsten lichtstraal te werpen. Over de geheele zaak trouwens bewaarde zijn orgaan een al te bescheiden, hoogst bezwarend stilzwijgen.

Op zijn minst is de heer Frans Van Cauwelaert, ministerieele zoo niet ministrable oud-flamingant, persoonlijke vriend van minister Pouillet, en man van aanzien in den Haag en in Havere, plichtig door niet voorkomen, niet beletten en alleszins en altijd

nog niet afkeurend en onverschillig laten geschieden, wat ik hem, terwille van zijn innerlijke zwakheid, nu reeds, doch het Vlaamsche volk, ter wille van zijn uitwendige sterkte, wellicht nooit vergeven zal.

Moge, om de litteraire aantrekkelijkheid van het onderwerp, een psychologische ontleding van het Van Cauwelaerts-type me stroomvaardig uit de pen willen, niet langer kan ik bij deze overigens belangwekkende bijna tragische verschijning stilstaan dan het doel van mijn opstel vereischt. Deze harde strenge tijd, te grootsch voor litteratuur, vergt van allen waarheid zonder omhaal. En werkelijk deert het mij dien van zijn hooge bestemming afgedwaalden man, uitwendig krachtig schijnend en vastberaden, doch innerlijk last lijdend bij het zelfontdekken zijner toenemende zwakheid, aldus te kijken door de ziel. Treurig doet het bedenken aan dat in rustiger dagen veel ware gaaf en staande gebleven wat nu wankelt en stort. Wanneer de heer Van Cauwelaert, eenmaal het grootknecht zijn beu, zich van het officieele losrukt en Vlaming wordt opnieuw, zal ik er hem geen hard verwijt van maken dat hij, in den strijd van Havere tegen Vlaenderen, meende mij te moeten opofferen tot redding van zijn persoonlijk aanzien, welk hem bij den algemeenen nood, helaas, het meest bekommert. Prikkelbaar als hij is, zal hij waarschijnlijk, bij gebrek aan beter antwoord, zijn toevlucht zoeken tot de zonderlinge zijwegen van zijn doorgaans niet zeer smaakvol verweer; doch al trof hij een gelukkiger toon, te stade komt hij hem niet. Alleen het bewijs dat hij faalde uit verkeerd begrepen liefde voor zijn vaderland kan als verontschuldiging gelden bij het Vlaamsche volk.

Onder het verhalen van dit kort stukje geschiedenis, heeft het mijn onverbeterlijk optimisme moeite gekost om menschen en feiten niet verkwikkelijker voor te stellen dan ze zich in de werkelijkheid voordeden. Onfraaie dingen zie en vertel ik noode. Soms, bij anders overwegen, schijnt het mij toe dat én de minister van Wetenschappen en Kunsten, en de heer Van Cauwelaert, en de heer de Swarte en de leden van het schoolcomité te Amsterdam, ja zelfs de groote trom-patriotten uit de schimppers mede, voor hun drijven en laten drijven te dezer zake, minder streng aansprakelijk dienen gesteld te worden, dan het voorkomen moet uit een bloot nagaan van hun woord en daad. In hun handelen is weinig opzet, veel noodzakelijk

gevolg. Stellig zijn zij minder schuldig dan de invoerders van het systeem dat hen heeft gevormd.

Niet te vergeefs werden, sinds 1830, in het kunstmatig geschapen en kunstmatig bijeengehouden Belgische Koninkrijk bij voortduring Wallonië bevoordeeld, Vlaanderen verdrukt. Verwend en verwaand, aanmatigend tirannisch aan de eene zijde, onderdanig en zwak, omzichtig en plooibaar aan de andere, kunnen de Belgische burgers van een op voor- en onrecht steunende staatswezen onmogelijk één maat en één gewicht verwachten. Wij, Vlamingen, hebben ons wel spoedig in 't onvermijdelijke geschikt, en uit goedzakkigheid, om de overeenkomst, het fierste van ons karakter prijsgegeven. Evenals de huidige antivlaamsche Haversche regeering een natuurlijk uitvloeisel is van de opvolgenlijke ministeries te Brussel, soms al een keur, doorgaans slechts een samenraapsel van oppervlakkige staatslieden en kleurpolitiekers, bereid om allerlei belangen voor te staan, behalve dit van het Vlaamsche volk, zoo is ook het geslacht van halvelingen en tweetaligers van thans het product van de generaties halvelingen en tweetaligers van toen.

In de ambtenaarswereld voelt men het kwellende van dien toestand het scherpst. De Vlamingen, die er met de vijanden van hun taal niet heulen kunnen, noch zwijgend miskenning en misachting verkroppen, weten dat ondanks alle verdienste de hooge posten voor hen ontoegankelijk blijven. Wee den gene die grieven aanvoert, ongelijk aanklaagt en, staande aan den kant waar het arme recht is, een redelijk zichzelfzijn, het eerste geestelijk goed van een man en een volk, ook door de overheid geëerbiedigd wil zien. Dadelijk voelt hij den druk van hoogerhand en bijaldien hij veerkrachtig weerstand biedt, wordt hij gewaarschuwd, en vervolgens, met of zonder dagvaarding en verhoor, tot afschrikkend exempel, gekastijd. In den regel echter zijn belofte van spoediger bevordering tot loon van onderwerping, of dreigement met niet bevordering tot straf van karaktervastheid, voldoende om de ongelukkigen aan band te houden. Alleen wie, recht en hard, niet plooiën wil, wordt geknakt. Dat heet tucht.

Tirannij uit knechtschap geboren is der tirannijen ergste. Wie daar het hooge bereikt weet wat kuipens en kruipens dat hooge hem gekost heeft, en, zoete weerwraak, wil zijn geleden vernederingen op zijn onderhoorigen verhalen. Slaande voelt

de hand niet meer dat ze geslagen werd. Aldus zien we onze regering, al te dienstwillig tegenover de machtige garanten onzer onzijdigheid, den dwingeland spelen tegenover de meerderheid van haar onderdanen. Zich een valsch begrip vormend van loyalisme, dat flink opgevat alle slaafschheid uitsluit, meent zij te mogen beschikken over het grondgebied zonder rekening te houden met de rechtmatige wenschen en eischen van de bevolking, meent zij te mogen beschikken over de menschen zonder rekening te houden met hun waardigheid.

Ongetwijfeld heeft het Haversche ministerie en zijn nasleep van bewuste en onbewuste dienstwilligheid het niet tegen Dr. Jacob en mij gemunt. Doch het Belgische bewind, zijn antivlaamsch verleden getrouw, heeft in haar redakteuren „de Vlaamsche Stem”, in „de Vlaamsche Stem” het Vlaamsche volk willen treffen, om op de gewone wijze alle poging tot hooge rechtsvordering te smoren in de kiem. Men rekende er stellig op dat we zouden toegeven.

We hebben het niet kunnen, niet mogen doen.

Toen ik den heer Poulet schriftelijk mijn besluit te kennen gaf, achtte ik mijn opoffering klein, vergeleken bij de groote zaak waar het om ging, en dacht alleen aan Vlaanderen, hopend, vrezend. Zou het onbillijk trappen van een armen liereman, die voor zijn volk meer bleek over te hebben dan een lied en een lach, dat volk niet wakker slaan en vaardig tot krachtig verzet? Of zou mijn handelwijze door onze overmachtige tegenstanders dermate verkeerdelijk worden voorgesteld, dat men mij, die alleen leef voor vaderlandsliefde, beschuldigen zou van ontrouw aan mijn eersten en laatsten plicht? Ik hoopte, vreesde nog meer; maar al was ik overtuigd geweest dat het ergste mij te wachten stond, ook dan nog had ik gedaan wat ik doen moest.

En zie, niet mijn hoop, mijn vrees was ijdel. Het heele Vlaamsche land heeft den slag gevoeld. Een rilling van verontwaardiging is gegaan over Limburg, Vlaanderen, Brabant. Wie lauw en flauw was voelde weer weldoende warmte om het hart, wie oud scheen werd jong, wie aarzelde trad vooruit. Tallenkant in 't Zuiden, Vlaanderen onze eigen woning, en ook in 't Noorden, bij onze broeders, van allerlei groepen, en allerlei menschen, zoo van hoogstaanden als van den minderen man, regende het sympathiebetuigingen en solidariteitsverklaringen, geestdriftig, onophoudelijk. Oude sterke namen werden

opnieuw gehoord, klonken als wachtwoorden van mond tot mond; nieuwe sterke denkbeelden werden breed ontplooid, vlogen, als vlaggen in wind, de volgende scharen voor; er roerde alom een krachtiger, frisscher, dieper bewegen; uit verdrukking en onrecht kwam de lang gewenschte eenheid tot stand; midden de teekenen des doods werd het heerlijkste leven geboren.

Aan onze broeders en vrienden dank, aan de zusterbladen der Vlaamsche Stem, om haar kloeken steun, dank, dubbele dank, aan Vlaanderen moed, wil, vertrouwen: heil volgt!...

Toen ik, in de Majellastichting alhier, mijn zieke goede vrouw, na lang aarzelen, toch maar ineens het ontslag mededeelde, glimlachte zij, in hoogste droefheid hoogst gelukkig, en zegde: man, het is best.

's Anderendaags opnieuw, heel rustig, sprak zij:

— Ik heb er den ganschen nacht om gedacht. De Koning is goed; maar hij kent u niet, kent ons Vlaanderen niet. Wat gebeuren moest is gebeurd. Het is best.

Met dit eenvoudig mooie woord, van een lijdende, sterke moeder, die mij, met mijn kinderen en Vlaanderen, alles is, besluit ik: Wat gebeuren moest is gebeurd. Het is best!

DIETSCHÉ STEMMEN

TIJDSCHRIFT VOOR NEDERLANDSCHE STAMBELANGEN

ONDER REDACTIE VAN

Prof. Dr. H. D. J. BODENSTEIN ··· Dr. RENE DE CLERCQ

F. R. COERS Frzn. ··· Mr. W. J. L. VAN ES ··· C. GERRETSON

E. H. RIETJENS ··· Jhr. Dr. C. G. S. SANDBERG ··· A. J. VAN VESSEM

Versijnt in Maandelijksche Afleveringen van ongeveer 5 vel

Prijs van den jaargang f 6.—

DIETSCHÉ STEMMEN OUDE GRACHT Tz. 23 UTRECHT

A. GYLES
Charleroi

